

ISSN 2587- 2001 e-ISSN 2618-6187

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi -Yıl:3 – Sayı:10- Kasım 2019

koynunda büyüdük

KİBYRA'DAN EKİNUSU İON KYMATIONLU DOR BAŞLIKLARI

DORIC CAPITALS ORNAMENTED WITH IONIC CYMATION ON ECHINUS FROM CIBYRA

DOI: 10.33404/anasay.631351

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi / Research Article¹

Ünal DEMİRER* - Esra SAYIN**

ÖZ

Bu çalışma ile Kibyra Kenti'nde şu ana kadar yürütülen kazı ve yüzey araştırmaları sonucunda belgelenen dört adet sütun başlığı tipolojik olarak değerlendirilerek ele alınmıştır.

Çalışmanın konusunu oluşturan sütun başlıkları İonik yivli bir sütuna ait olup sütun üst kısmı ile birlikte işlenmiştir. Ekinusları yüksek ve ince bir işçilik gerektiren İonik kyma ile bezenmiş olmasına rağmen form olarak Dorik özellikler gösteren başlıklar orijinal yapılarından bağımsız olarak ele geçirildikleri için ancak tipolojik olarak değerlendirilerek komşu ve bölge kentleriyle yapılan analojik karşılaştırmalarla tarihlendirmeleri yapılabilmektedir.

Çalışma kapsamında Dorik form özelliklerine sahip olan ancak İonik öğeler ile yumuşatılan bu tip başlıklar, Kibyra örnekleri ışığında değerlendirilerek literatüründeki yeri, tipoloji ve tarihlendirme problemleri de ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kibyra, Sütun Başlığı, Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlığı, İon Kymationu.

¹- Makale Geliş Tarihi: 09. 10. 2019 Makale Kabul Tarihi: 15. 10. 2019

*- Dr. Öğr. Üyesi., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Gölhisar Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Burdur. udemirer@mehmetakif.edu.tr **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0002-2988-0369>.

** - Arş. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Restorasyon ve Konservasyon Bölümü, İstanbul. esayin@gelisim.edu.tr **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0002-8982-0042>.

ABSTRACT

With this study, the capitals that are documented as the outcomes of the excavations and surveys which have been conducted so far in Kibyra City are being evaluated typologically.

The capitals that form the subject of the study belong to an Ionic fluted column and were carved together with the upper part of the column. Although the capitals whose echinus's is decorated with Ionic kyma, which requires high and fine workmanship, shows Doric features in form, as they are uncovered independently from their original structures they can only be typologically evaluated and dated with analogical comparisons with neighboring and regional cities.

Within the scope of this study, these capitals which have Doric form features but softened with Ionic elements are evaluated in the light of Cibyra examples and their place in literature, typology and dating problems are also discussed.

Key Words: Kibyra, Capitals, Doric Capitals Ornamented with Ionic Cy-mation on Echinus, Ionic kyma.

1. GİRİŞ

Kibyra Kenti günümüzde Burdur iline bağlı Gölhisar ilçesinin batısındaki Ak Dağ'ın eteklerinde, Gölhisar ovasına hâkim tepeler üzerinde konumlanmıştır. Antik Çağ'da Likya-Milyas, Frigya-Lidya, Karya ve Pisidya kültürlerinin kesiştiği noktada yer alan kentin bulunduğu bölge erken dönemlerde *Kabalia/Kabalis*, Hellenistik ve Roma dönemlerinde ise kentin gücünü arttırmasıyla birlikte *Kibyritis* olarak adlandırılmaya başlamıştır (Ekinci vd. 2007: 22; Hall-Milner 1998: xiii; Hdt.: III. 90). MS 23 yılında geçirdiği büyük depremle önemli ölçüde tahrip olan kent İmparator Tiberius'un yardımlarıyla tekrar imar edilmiş ve bu dönemde kentin farklı noktalarına anıtsal kamu yapıları inşa edilmiştir (Bayburtluoğlu 2004: 188).

Çalışmanın konusunu oluşturan ekinusu İon kymationlu Dor başlıkları (Kat. No. 1-4) yukarıda sözü edilen anıtsal kamu yapılarından biri olan Agora I. ve III. Teras'ın kazı çalışmaları esnasında ortaya çıkarılmıştır. Başlıkların ele geçtiği Agora, kentin konumlandığı ana tepenin diğer kesimlerine göre kısmen daha düz olan merkez aksına üç teras² halinde konumlandırılmıştır. Teras Cad-

² 2019 yılında alanda gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda III. Teras ve batısındaki Roma Hamam Kompleksi arasında, III. Terastan geçiş sağlayan bir stoanın izlerinin bulunmuş olması, aradaki bu bö-

desi, Agora'nın sütunlu ana caddesi niteliğinde olup her iki tarafı Korinth düzenindeki stoalar ve geç dönem dükkânları ile çevrilidir. I. Teras Caddesi muhtemelen ilk halini Kibyra'daki tüm kamu yapılarında olduğu gibi MS 23 yılındaki depremin ardından almış olmalıdır. MS 417'deki sarsıcı depremin sonrasında tadilat görmüş ve MS VI. ve VII. yüzyıllarda ise kent Agora merkezli olarak küçülmüştür (Özüdoğru 2015: 19). Bu son yapılaşma evresinde Doğu Stoa'nın teras duvarları devşirme mimari elemanlarla kuvvetlendirilerek bir sur duvarı işlevi kazandırılmıştır (Özüdoğru 2015: 19). Dolayısıyla tahkimat sebebi ile alan yoğun biçimde tahrip edilmiş ve bu durum ilk yapılaşma evresine ait verilerin azalmasına sebep olmuştur. Bu sebeple çalışmada değerlendirmeye alınan ve Agora I. Teras Sütunlu Caddesi'nde ele geçen başlığın Korinth düzenindeki stoalara ait olmadığı aşikârdır. Ancak geç dönemdeki tahribat göz önünde bulundurulduğunda kentin farklı konumundaki bir yapıdan sökülerek geç dönem surunun yapımında kullanılmak üzere buraya getirildiği ya da henüz bilimsel kazı çalışmalarına yeni başlanılmış olan bir üst terastan yuvarlanarak bu alana düşmüş olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda III. Teras'da gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda ele geçirilen iki sütun başlığı önem taşımaktadır.

Res. 1: Ekinisu İon Kymationlu Dor Başlıklarının Buluntu Yerleri
(Kibyra Kazı Arşivi)

Bahsi geçen iki başlık, Agora III. Teras'ında bulunan ve kazı sürecinde niteliği henüz anlaşılmadığı için "A Yapısı" olarak adlandırılan yapının çevre-

lümde IV. bir terasın olabileceği fikirlerini akıllara getirmektedir. Ancak bu konudaki en doğru kaniya alandaki kazı çalışmalarının tamamlanmasıyla ulaşılabacaktır.

sindeki bitki temizlik çalışmaları sırasında yüzeyde bulunmuştur. Yapı, yaklaşık 8.30x6.20 metre boyutlarında olup dikdörtgen planlı ve kuzey-güney doğrultuludur. Yaklaşık 4.27 m. derinliğindeki yapının içi, kaba işli, ancak düzgün anathyrosislerle çevrili bosajlara sahip kireçtaşı bloklarla örülmüş isodom duvarlarla çevrilidir. Yapı temel ve bodrum kat seviyesinde korunabildiği ve kazı sırasında üst bölüm konstrüksiyonuna ait herhangi bir mimari blok bulunamadığı için, çevresinde dağınık halde bulunan farklı mimari düzenlerdeki bloklar yapıyla ilişkilendirilememiştir. Agora'nın son terasında henüz araştırılmamış alanlardaki yükselti ve yamaçtan III. Teras'a kayan bloklar, bu alanda da yapılar olduğunu göstermektedir. III. Teras'ın batısında izleri görülen stoada, triglif-metop frizleri bulunmasına rağmen, Dorik başlıklar veya bunları taşıyacak sütunlar henüz bulunamamıştır.

Dolayısıyla, Agora III. Teras ve I. Teras Caddesi yakınlarında bulunan makale konusu başlıkların yakınlardaki bir yapıdan düşme olasılığı yüksek olmasına rağmen, hangi yapıya ait oldukları henüz belli değildir.

2. GENEL TANIMLAMA

Kibyra'da şu ana kadar gerçekleştirilen bilimsel kazı çalışmaları sonucunda yalnız dört örneğine rastlanılan başlıklar yerel kireç taşından üretilmiştir. İonik yivli bir sütuna ait olan başlıklar sütun üst kısmı ile birlikte işlenmiş olup, sütundan başlığa çift sıra annulet ile geçilmiştir. Yayvan kesitli ekinusları yüksek ve ince bir işçilik gerektiren İonik kyma ile bezenmiş olmasına rağmen form olarak Dorik özellikler göstermektedirler. Kare formulu abakusları ise iki eşit yükseklikteki plakadan oluşmaktadır. Üstteki plaka ortada dışa taşkın bir profil ile iki eşit parçaya bölünmüştür.

Başlıklara ait bezeme detayları incelendiğinde; ekinusa yerleştirilen İon kymationuna ait yumurtaların uçları üstten düz kesilerek geniş gövdeleri aşağıya doğru dengeli bir biçimde sivrilmiştir. Dışta yumurtanın bu formuna uyum sağlayan keskin sırtlı ve düz kesimli kabuklar ise derin açılmış kanallar ile yumurtadan ayrılmış ve yumurtanın üst kısmı ile birlikte hafifçe içe doğru döndürülmüştür. Birbirine yakın olmayan çanaklar arasındaki ince ve uzun ok uçları keskin bir sırt yapmaktadır ve annuletin üzerine sarkıtılmadan işlenmiştir. Sütun boynundan başlığa geçiş elemanı olan çift sıra annuletten ilki tam düz olmamakla birlikte hafifçe dışarıya doğru açılmıştır. Alt kısımdaki ise yine üste uygun olarak eğimli bir şekilde bitmektedir.

3. TİPOLOJİ VE TARİHLENDİRME

Yukarıda anlatıldığı gibi esasında katı görünümüne sahip ancak İonik özellikler ile yumuşatılan Dorik başlıklar hakkında farklı isimlendirme önerileri bulunmaktadır. J. Durm İon kymationu bezemeli ekinusa sahip bu tip Dorik başlıklar için *Toskanik-Dorik Başlıklar*, W. Wielberg *Toskanik Başlıklar*, C. Watzinger ve K. Wulzinger *Kyma Başlıklar*, H. Knackfuss *Hellenistik-Dorik Kyma Başlıklar*, W. B. Dinsmoor *İonik Etkili Dorik Başlıklar*, J. J. Coulton *Yumurta-Ok Bezemeli Başlıklar*, M. Uz Samos Tipi *Başlıklar*, U. Outschar *Dorik Başlıklar*, C. Vasdaris *Dorik-Toskanik Başlıklar*, P. Pensabene *Ekinusu İonik Kymalı Başlıklar*, M. Blömer ve E. Winter *Yumurta-Ok Bezemeli Dorik Başlıklar*, F. Rumscheid *Dorik-İonik Başlıklar*, T. Ismaelli *Ovolo Ekinuslu Başlıklar* ve Zeliha Gider *Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlıkları* olarak isimlendirmiştir³. Bu şekilde pek çok farklı isimlendirmesi olan ekinusu İon kymationlu Dor başlıklarının prototipi sayılan ilk örneklerini Arkaik Dönem içinde Naukratis'teki Apollon Tapınağında⁴ ve Samos Hera Tapınağının Polykrates Dönemine ait sütun başlıklarında görülmektedir⁵. Klasik Dönem'de Atina Erechtheion'da Karyatitler'in başlarında karşımıza çıkan başlıklarda Arkaik prototiplerinin aksine ekinusunda yer alan İon kymationu daha yumuşak hatlara sahiptir ve üst kısmı Pergamon ovolosu ile taçlandırılmış dörtgen abakustan oluşan başlıklar altta bir astragal dizisi ile sınırlandırılmıştır⁶. Bu şekilde astragal dizisi ile sonlanan İon kymationu Hellenistik Dönem ile birlikte Anadolu'da ilk kez Milet Bouleuterionu (MÖ 175-164) ile yine aynı kente ait Magazin yapısında ve Teos Dionysos Kutsal Alanı'nın Batı Stoası'nda karşımıza çıkmaktadır⁷ (Knackfuss 1908: 43,

³ İonik özellikler ile yumuşatılan Dorik başlıklar hakkında isimlendirme önerileri için bk.(Coulton 1976: 72; Dinsmoor 1950: 297; Durm 1905: 375-376; Gider 2011: 139; Knackfuss 1924: 172; Rumscheid 1994: 307-308; Pensabene 1993; Ismaelli 2009: 21-362; Watzinger-Wulzinger 1921: 47; Wilberg 1919: 181).

⁴ Naukratis Apollon Tapınağı'nın erken evresine ait başlıklar için bk. (Flinders 1886: 13, Pl. 3).

⁵ Samos Hera Tapınağı'nın iç cephesinde kullanılan başlıklar için bk. (Rumscheid 1994: 307; Taf. 174-330).

⁶ Klasik Dönem'de Atina Erechtheion'da Karyatitler'in başlarında karşımıza çıkan başlıklar için bk. (Lauter 1976: 21 ff. Nr. C Taf 23-31). Daha önce ekinusu İon kymationlu Dor başlıkları üzerine çalışmaları bulunan Zeliha Gider bu tip başlıkların Erechtheion'dan esinlenerek mimari düzenlere yansıdığı düşüncesindedir.

⁷ Ekinusu İon kymationlu dor başlıkları Milet Bouleuterionu'nda Dorik üst yapı elemanları ile kullanılmışken Magazin yapısı ve Teos Dionysos Kutsal Alanı'nın Batı Stoası'nda İonik üst yapı elemanlarının tamamlayıcısı olmuştur. Aynı yüzyıl içinde iki farklı düzende de karşımıza çıkan başlıklar Erken İmparatorluk dönemiyle birlikte neredeyse sadece Dorik üst yapı elemanları ile kullanılmaya başlanmıştır.

Abb. 21-22; Rumscheid 1994: 308; Taf. 153. 8, 156. 2; Uz 1986: 239, Res. 15; Uz 2013: 206, Lev. 39b; 139, Lev. XVIIIb). Erken İmparatorluk Dönemi ile birlikte Dor mimarisini etkisi altına alan bu geleneğin Aphrodisias Tiyatrosu Proskenesi (MÖ 29-28) ve Aphrodisias Sebasteionu'nda (MS 20-60) kullanılmış olduğu görülmektedir. Dorik mimarisi ile kullanılmaya başlanan bu başlıklara Hierapolis Apollon Kutsal Alanı Portikosu, Menderes Magnesiası Artemis Kutsal Alanı Kuzey Stoası ve Ephesos Domitian Tapınağı Teras'ında da rastlanılmaktadır. Ancak Erken İmparatorluk yapılarında karşımıza çıkan bu tip başlıklar Helenistik dönem örneklerinden farklı olarak yeni bir düzenleme içindedirler (Bammer 1978/80: 81-84, fig. 14-15; Bingöl 2007: 89; Erim 1973: 63-5; Erim 1986: 106-9; Ismaelli 2009: 21-22, 79-81, fig. 32-34, 101-102; Rumscheid 1994: Taf. 10/17.1-2; Wilberg 1923: 15-17, fig. 22-24). Bu yeni düzenlemenin ilk örneklerinde İon kymationunu sonlandıran astragal dizisinin yerine basamak şeklinde işlenen annuletlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu dönemde ortaya çıkan bu tip annuletlerden ilki genellikle tam düz olmamakla birlikte dışarıya doğru hafifçe açılır, alt kısmı da yine buna uygun olarak eğimli bir şekilde biter.

Kibyra örneğinde de olduğu gibi ekinus altında annulet kullanımının görüldüğü bu tip başlıkların Anadolu'daki en önemli örneği Efes Domitian Tapınağı başlığı (MS 81-96) iken Karaman ve Köşkerli Kalesi başlıkları da diğer örnekler arasında gösterilebilir. Augustus Dönemi'nde kullanımı artan bu tipin Kibyra Kenti'nin yer aldığı bölgeye yakın örnekleri değerlendirildiğinde ise Hierapolis Müzesi Başlığı ve Laodikeia'da ele geçen başlıklar⁸ yine aynı formun özelliklerini taşıyor olması bakımından önem taşımaktadırlar (Alp 2006: 24; Lev. 100c; Gider 2011: 146, Fig. 17; Rumscheid 1994: 308; Tırpan-Söğüt 1998: Lev. 34, Res. 11; Wilberg 1923: 15-7, Fig. 22-4). Laodikeia'da MS I. yy.'ın son çeyreğine tarihlendirilen başlıkların abakus-ekinus oranı ve annuletlerin formu Kibyra örneği ile aynı dönem içinde yapılmış olabileceğinin göstergesidir. Dolayısıyla Kibyra I. Teras Caddesi'nde ele geçen ekinusu İon kymationlu Dor başlığı bu formun moda olup yaygınlaştığı dönem göz önünde bulundurulduğunda MS I. yüzyılın ilk yarısına⁹ tarihlendirilebilir.

Ayrıca Erken İmparatorluk Dönemi stil özelliği gösteren başlıklar yivlerin işleniş bakımından Helenistik örnekler ile benzerlik içindedirler. Bu bağlam-

⁸ Laodikeia A Evi ve Stadium'dan ele geçen Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlıkları için bk. (Şimşek-Yener 2014: 188, Res. 3-7).

⁹ Ayrıca İon kymationunda yer alan yumurta ok dizisinin işleniş biçimi de MS I. yüzyıl özelliği göstermektedir. Aynı döneme ait yumurta dizisi örnekleri ve bunların değerlendirmesi için bk. (Karaosmanoğlu 1996: 24-32).

da Helenistik Dönem'e ait ekinusu İon kymationlu Dor başlıklarının neredeyse tamamı İonik yivli olmasına karşın Roma Dönem'i örneklerinde çoğunlukla Dorik yivin kullandığı görülmektedir. Ancak Erken İmparatorluk Dönem'inde de hala İonik yivin kullanıldığı örnekler rastlamak mümkündür. Erken İmparatorluk dönemi stil özelliklerini yansıtan Hierapolis Müzesi başlığı ile Tarsus başlığı İonik yivleri ile Helenistik Dönem örneklerini anımsatmaktadır. Bu örnekler ekinusu İon kymationu başlıklarda yivlerin işlenişi ile üst kısımlarının biçimlendirilmesinde bir bütünlük olmadığını göstermektedir.

Kibyra'da ele geçen bu başlığın hangi tür bir yapıda kullanıldığı sorunsalı ancak ilerleyen kazı çalışmalarıyla çözülebilecektir. Ancak başlığın bulunduğu alanda başlık ile aynı döneme, MS I. yüzyıllara tarihlendirilen üç yapının yer aldığı görülmektedir. Bu yapılardan ilki caddenin 80. metresinde yer alan Doğu Giriş Kapısı'dır. Kemerli ve çift yönlü kapı, kilit taşıdaki büstler ve üzerindeki yazıt sebebi ile Tiberius Dönemi'ne tarihlendirilmiştir. Kesin olmamakla birlikte yine aynı dönemlere tarihlendirilen diğer iki yapı ise Doğu Giriş Kapısı'nın hemen ardında yer alan tapınak ve bahsi geçen ana caddenin bir üst terasında yer alan diğer tapınaktır. Agora'da yer alan bu tapınakların henüz kazı çalışmaları gerçekleştirilmemiştir ve büyük kısmı toprak altındadır. Dolayısıyla mimari öğeleri hakkında net olarak fikir sahibi olamadığımız bu tapınaklarda çalışmamızın konusunu oluşturan başlık tipinin kullanıldığını söylemek şuan için mümkün değildir.

KATALOG

Kat. No: A1 (Res. 2 a. b. /Çiz. 1 a. b.)

Adı: Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlığı

Cinsi: Kireçtaşı

Buluntu Yeri: Agora I. Teras, Sütunlu Cadde

Ölçüleri: Başlık Yük. 31 cm.; Başlık Alt Çap. 45 cm.; Abakus Yük. 12 cm.; Abakus Uz. 74 cm.; İon Kymationu Yük. 9 cm.; Sütun Boynu Yük. 10 cm.

Tanımı: Başlığın abakus levhası ile sütun üst kısmında kırıklar ve kayıplar, ekinusunda ise aşınmalar mevcuttur. İonik yivli bir sütuna ait olan başlık sütun boynu ile birlikte işlenmiş olup sütundan başlığa çift sıra annulet ile geçilmiştir. Kare formlu ve bezemesiz abakus ise iki eşit yükseklikteki plakadan oluşmaktadır. Üstteki plaka ortada dışa taşkın bir profil ile iki eşit parçaya bölünmüştür. Abakusun üst yüzünde kurşun akıtma kanallı ve asimetrik dübel delikleri yer alır. Yayvan kesitli ekinusu yüksek ve ince bir işçilik gerektiren ionik kyma ile bezenmiş olmasına rağmen form olarak dorik özellikler göstermektedir.

Başlığa ait bezeme detayları incelendiğinde; ekinusa yerleştirilen İon kymationuna ait yumurtaların uçları üstten düz kesilerek geniş gövdeleri aşağıya doğru dengeli bir biçimde sivrilmiştir. Dışta yumurtanın bu formuna uyum sağlayan keskin sırtlı ve düz kesimli kabuklar ise derin açılmış kanallar ile yumurtadan ayrılmış ve yumurtanın üst kısmı ile birlikte hafifçe içe doğru döndürülmüştür. Birbirine yakın olmayan çanaklar arasındaki ince ve uzun ok uçları keskin bir sırt yapmaktadır ve annuletin üzerine sarkıtılmadan işlenmiştir. Sütun boynundan başlığa geçiş elemanı olan çift sıra annuletten ilki tam düz olmamakla birlikte hafifçe dışarıya doğru açılmıştır. Alt kısımdaki ise yine üste uygun olarak eğimli bir şekilde bitmektedir.

Benzerleri: (Alp 2006: 24, Lev. 100c; Erım 1986: 106-109; Gider 2011: 143-146, Fig. 8-9-17; Rumscheid 1994: 308, Taf. 10/17.1-2; Şimşek-Yener 2014: 188, Res. 3-7; Tırpan-Söğüt 1998: Lev. 34, Res. 11; Wilberg 1923: 15-7, Fig. 22-4).

Tarihleme: MS I. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No: A2 (Res. 3 a. b. /Çiz. 2 a. b.)

Adı: Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlığı

Cinsi: Kireçtaşı

Buluntu Yeri: Agora III. Teras, A Yapısı Batısı

Ölçüleri: Başlık Yük. 29,5 cm.; Başlık Alt Çap.

49 cm.; Abakus Yük. 10,5 cm.; Abakus Uz. 72 cm.;

İon Kymationu Yük. 9 cm.; Sütun Boynu Yük; 10 cm.

Tanımı: Başlığın abakus levhası ile sütun boynunda yoğun kırık ve eksikler, ekinusun yüzeyinde ise aşınmalar mevcuttur. Sütun boynu ile birlikte işlenen başlığın bu kısmında İonik yivler yer alır ve boyun kısmından başlığa geçiş ise basamak biçimli iki sıra annulet ile sağlanmıştır. Kare formu ve bezemesiz abakus ise kırılmalar ve kopuklar sebebi ile görülebildiği kadarıyla iki eşit yükseklikteki plakadan oluşmaktadır. Üstteki plaka ortada dışa taşkın bir profil ile iki eşit parça şeklinde işlenmiştir. Abakusun üst yüzünde kurşun akıtma kanalsız ve boyutları eşit fakat simetrik olmayan iki dübel deliği yer almaktadır. Yayvan kesitli ve dışbükey kavisli olan ekinusun yüzeyi ise İon kymationludur.

Başlık ön yüzüne ait bezeme detayları incelendiğinde ekinusa yerleştirilen İon kymationuna ait yumurtaların üstten dengeli bir şekilde aşağıya doğru incelerek sivrildiği görülmektedir. Aynı forma uyum gösteren kabuklar ise derin açılmış kanallar ile yumurtadan ayrılmış böylece ışık-gölge etkisi yapılmıştır. Yumurta çanakları arasında ince ve uzun ok uçları keskin bir sırt yaparak annuletin üzerine sarkıtılmadan işlenmiştir. Sütun boynundan başlığa geçiş elemanı olan çift sıra annuletten ilki tam düz olmamakla birlikte hafifçe dışarıya doğru açılmıştır. Alt kısımdaki ise yine üste uygun olarak eğimli bir şekilde bitmektedir.

Benzerleri: (Alp 2006: 24, Lev. 100c; Erim 1986: 106-9; Gider 2011: 143-146, Fig. 8-9-17; Rumscheid 1994: 308, Taf. 10/17.1-2; Şimşek-Yener 2014: 188, Res. 3-7; Tırpan-Söğüt 1998: Lev. 34, Res. 11; Wilberg 1923: 15-7, Fig. 22-4).

Tarihleme: MS I. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No: A3 (Res. 4 a. b. /Çiz. 3 a. b.)

Adı: Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlığı

Cinsi: Kireçtaşı

Buluntu Yeri: Agora III. Teras, A yapısı Güneyi

Ölçüleri: Başlık Yük. 29,5 cm.; Başlık Alt Çap. 48 cm.; Abakus Yük. 9 cm.; Abakus Uz. 73 cm.; İon Kymationu Yük. 10,5 cm.; Sütun Boynu Yük; 10 cm.

Tanımı: Başlığın abakus levhasının köşeleri ile sütun boynunda derin kırıklar, ekinusunda aşınmalar ve yumurtalarda ise kopmalar mevcuttur. Başlığın fazlasıyla deforme olmuş sütun boynu İonik yivli işlenmiştir. Başlık için nitelikli bir analogi yapmamıza imkân veren ve boyun kısmından başlığa geçişte yer alan iki sıra annulet ise basamak biçimlidir. Kare formulu ve bezemesiz abakusun stilistik özellikleri yoğun kırıklar ve kopuklar sebebi ile net olarak görülememektedir. Abakusun üst yüzünde ise kurşun akıtma kanalsız dübel delikleri yer almaktadır.

Başlığın yayvan kesitli ekinus kısmını bezeyen İon kymationu, yukarıdan aşağıya incelen ve altta sivri uç oluşturan yumurtalar ve bunlardan aşağıya doğru daralarak ayrılan kabuklardan meydana gelmektedir. Kabuklar arasındaki ince ve uzun ok uçları keskin bir sırt yapmaktadır ve annuletin üzerine sarkıtılmadan işlenmiştir.

Benzerleri: (Alp 2006: 24; Erım 1986: 106-109; Gider 2011: 143-146, Fig. 8-9-17; Rumscheid 1994, 308, Taf. 10/17.1-2; Lev. 100c; Şimşek-Yener 2014: 188, Res. 3-7; Tırpan-Söğüt 1998: Lev. 34, Res. 11; Wilberg 1923: 15-7, Fig. 22-4).

Tarihleme: MS I. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No: A4 (Res. 5 a. b. /Çiz. 4 a. b.)

Adı: Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlığı

Cinsi: Kireçtaşı

Buluntu Yeri: Agora I. Teras Sütunlu Cadde

Ölçüleri: Başlık Yük. 30 cm.; Başlık Alt Çap. 45 cm.; Abakus Yük. 13 cm.; Abakus Uz. 72 cm.; İon Kymationu Yük. 8 cm.; Sütun Boynu Yük; 10 cm.

Tanımı: Başlığın abakus levhası köşelerinde ve sütun boynunda kırıklar, ekinusunda ise yüzeyde kısmi aşınmalar mevcuttur. İonik yivli bir sütuna ait olan başlık sütun boynu ile birlikte işlenmiş olup sütundan başlığa çift sıra annulet ile geçilmiştir. Kare formlu ve bezemesiz abakus ise iki eşit yükseklikteki plakadan oluşmaktadır. Üstteki plaka ortada dışa taşkın bir profil ile iki eşit parçaya bölünmüştür. Abakusun üst yüzünde ise kurşun akıtma kanallı ve asimetrik dübel delikleri yer alır. Yayvan kesitli ekinusu yüksek ve ince bir işçilik gerektiren ionik kyma ile bezenmiştir.

İon kymatonunu oluşturan yumurtalar ortalarından itibaren aşağıya doğru incelererek işlenmiştir. Bu forma uyum gösteren kabuklar ise derin bir kanalla yumurtadan ayrılarak bezek yüzeyinde derin bir ışık gölge kontrastı oluşturmuştur. Yukarıdan aşağıya doğru düz bir biçimde uzanan ok bezemeleri keskin bir sırt yaparak annuletin üzerine sarkıtılmadan işlenmiştir.

Benzerleri: (Alp 2006: 24; Erım 1986: 106-109; Gider 2011: 143-146, Fig. 8-9-17; Rumscheid 1994: 308, Taf. 10/17.1-2; Lev. 100c; Şimşek-Yener 2014: 188, Res. 3-7; Tırpan-Söğüt 1998: Lev. 34, Res. 11; Wilberg 1923: 15-7, Fig. 22-4).

Tarihleme: MS I. yüzyılın ilk yarısı.

SONUÇ

Gerçekleştirilen bu çalışma ile Dorik form özelliklerine sahip olan ancak İonik öğeler ile yumuşatılan bu tip başlıklar, Kibyra örnekleri ışığında değerlendirilerek literatüründeki yeri, tipoloji ve tarihlendirme problemleri de ele alınmıştır. Bu bağlamda Kibyra I. Teras Caddesi'nde ele geçen ekinusu İon kymationlu Dor başlığı bu formun moda olup yaygınlaştığı dönem, benzer örnekleri ve stilistik özellikleri göz önünde bulundurularak MS I. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir.

Ancak Kibyra'da ele geçen bu başlığın hangi tür bir yapıda kullanıldığı sorunsalı ilerleyen kazı çalışmalarıyla çözülebilecektir. Yine de şuan için sütun başlığının bulunduğu alanda, başlık ile aynı döneme, MS I. yüzyıllara tarihlendirilen üç yapının yer aldığı görülmektedir. Bu yapılardan ilki sütunlu caddenin 80. metresinde yer alan Doğu Giriş Kapısı'dır. Kemerli ve çift yönlü kapı, kilit taşındaki büstler ve üzerindeki yazıt sebebi ile Tiberius Dönemi'ne tarihlendirilmiştir. Kesin olmamakla birlikte yine aynı dönemlere tarihlendirilen diğer iki yapı ise Doğu Giriş Kapısı'nın hemen ardında yer alan tapınak ve bahsi geçen ana caddenin bir üst terasında yer alan diğer tapınaktır. Agora'da yer alan bu tapınakların henüz kazı çalışmaları gerçekleştirilmemiştir ve büyük kısmı toprak altındadır. Dolayısıyla mimari öğeleri hakkında net olarak fikir sahibi olamadığımız bu tapınaklarda çalışmamızın konusunu oluşturan başlık tipinin kullanıldığını söylemek şuan için mümkün değildir.

KAYNAKLAR

ALP, O. (2006), *Pisidia Bölgesi Roma Dönemi Bezemeli Mimari Elemanları*, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

BAMMER, A. (1978/80), “Elemente flavisch-trajanischer Architecturfassaden aus Ephesos”, *ÖJh* 52, 67-90.

BAYBURTLUOĞLU, Cevdet (2004), *Likya*, Antalya: AKMED Yayınları.

BİNGÖL, Orhan (2007), *Magnesia on the Meander*, (Çev. A. Çalık Ross–J. Ross), İstanbul: Homer Kitabevi.

COULTON, J. J. (1976), *The Architectural Development of the Greek Stoa*, Oxford: Clarendon Press.

DINSMOOR, W. B. (1950), *The Architecture of Ancient Greece*, London: B. T. Batsford.

DURM, J. (1905), *Handbuch der Architektur II*, Stuttgart: Alfred Kroner Verlag.

EKİNCİ, Hacı Ali- vd. (2007), “Kibyra Kazı Çalışmaları 2006”, *AN-MED/5*, 22- 28.

ERİM, Kenan (1973), “1971 Excavations at Aphrodisias in Caria”, *TürkArkDerg.* 20/1, ss. 63-87.

ERİM, Kenan (1986), *Aphrodisias: City of Venus Aphrodite*, New York: Facts on File.

FLINDERS, William M. (1886), *Naukratis I*, London: Trubner & Co.

GİDER, Zeliha (2011), “Doric capitals with İonic cymation in the light of Examples from Caria Region”, *Anodos. Studies of the Ancient World* 11/2011, 139-148.

HALL, A. S.-Milner, N.P. (1998), *An Epigrafical Survey in Kibyra-Olbasa Region*, Ankara: British Institute at Ankara.

Herodotos (2006), *Tarih*, (Çev. M. Ökmen), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ISMAELLI, T. (2009), *Hierapolis Di Frigia III: Architettura Dorica a Hierapolis Di Frigia*, İstanbul: Ege Yayınları.

KARAOSMANOĞLU, Mehmet (1996), *Anadolu Mimari Bezemeleri: Roma Çağı Yumurta Dizisi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

KNACKFUSS, Hubert (1908), *Das Rathaus von Milet*. Milet 1-2, Berlin: Reimer.

KNACKFUSS, Hubert (1924), *Der Südmarkt und die benachbarten Bauanlagen*. Milet. 1.7., Berlin: Schoetz und Parrhysius.

LAUTER, Hans (1976), *Die Koren des Erechteion (Antike Plastik 16)*, Berlin: Gebr. Mann.

OUTSCHAR, U. (1987), "Betrachtungen zur kunstgeschichtlichen Stellung des Sebasteion in Aphrodisias", in: *Aphrodisias de Carie, Colloque di Centre de recherches archéologiques de l'Université de Lille, 3 (Ed. J. De La Geniere-K. Erim)*, 107-122, Paris.

ÖZÜDOĞRU, Şükrü (2015), "Antik Çağ Kentlerinde Siyasi, Sosyal, Kültürel ve Ticari, İşlevli Bir Mimari Form: Agora", *Ayrıntı Dergisi*, C.III, 15-21.

PENSABENE, Patrizio (1993), *Elementi Architettonici Di Alessandria E Di Altri Siti Egiziani Serie C-Vol III: 3 (Repertorio D'Arte Dell'egitto Greco-Romano)*, Roma: L'Erma Di Bretschneider.

RUMSCHEID, Frank (1994), *Untersuchungen zur kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus - Katalog Abbildungsnachweis*, Tafeln und Beilagen, Mainz am Rhein: P. von Zabern.

ŞİMŞEK Celal-YENER Barış (2014), "Laodikeia'da Dör Mimarisi", içinde: *Laodikeia Çalışmaları 3* (Ed. Celal Şimşek), İstanbul: Ege Yayınları.

TIRPAN Ahmet - SÖĞÜT Bilal, (1998), "Batı Ovalık Kilikya'da Çokgen (Poligonal) Taşlı Duvar Örgü Tekniği", *Olba I*, 161-86.

UZ, M. Duran (1986), "Teos Dionysos Tapınağı Temenos Alanı", *III. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 227-43.

UZ, M. Duran (2013), *Teos'taki Dionysos Tapınağı*, Ankara: Odtü Yayıncılık.

VASDARIS, Christos H. (1987), *Das Dorische Kapitell in der Hellenistisch - Römischer Zeit im Östlichen Mittelmeerraum I - II*, Athen: Nationale Kapodistrian-Universität Athen, Geisteswissenschaftliche Fakultät.

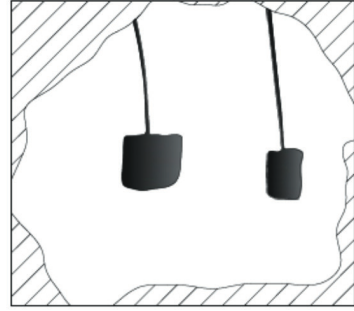
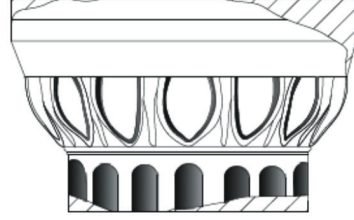
WATZINGER, Carl-WULZINGER Karl (1921), *Damascus. Die antike Stadt*, Berlin, Leipzig: Vereinigung Wissenschaftlicher.

WILBERG, W. (1919), “Die Entwicklung des dorischen Kapitells”, *Öjh* 19/20, 167-81.

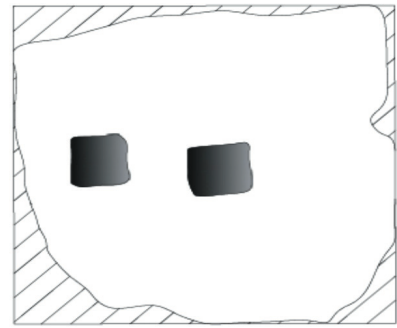
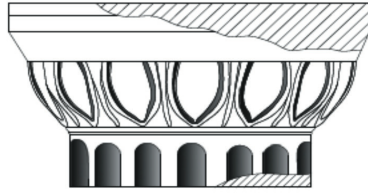
WILBERG, W. (1923), “Die Agora”, *Forschungen in Ephesos* 111, 1-90.

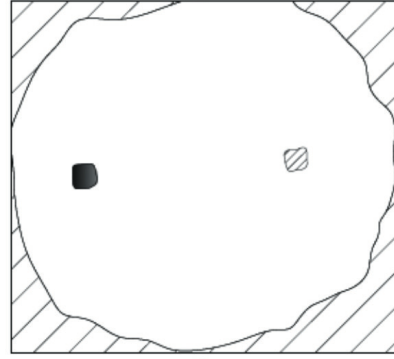
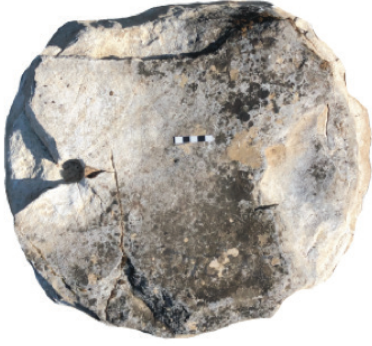
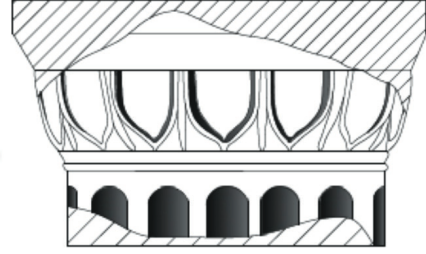
RESİMLER VE ÇİZİMLER

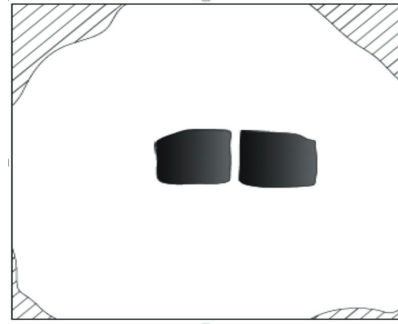
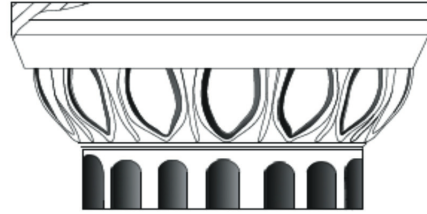
Res. 2 a. b. /Çiz. 1 a. b.

Res. 3 a. b. /Çiz. 2 a. b.

Res. 4 a. b. /Çiz. 3 a. b

Res. 5 a. b. /Çiz. 4 a. b.

Meral HAKMAN

KLASİK DÖNEM YUNAN HEYKELTIRAŞLIĞINDA KEDER VE YAS

Erdem UÇAR

DEDE KORKUT ANLATMALARINDAKİ BAN ÜZERİNE

Ünal DEMİRER - Esra SAYIN

KİBYRA'DAN EKİNSU İON KYMATİONLU DOR BAŞLIKLARI

Mehmet ÇELİK

LÜBNAN'DAKİ SEÇİM SİSTEMİ VE PARTİLER

Fatih PEKOL

XVI. YÜZYILDA SAFEVİLER'DE TARİH YAZICILIĞI VE BU DÖNEMDE YAZILMIŞ KRONİKLER

Sait YILDIRIM

MEDYA VE ÇOCUĞA YÖNELİK İSTİSMAR

ANASAY

anasaydergisi@hotmail.com

e-ISSN 2618-6187
ISSN 2587-2001

9 772587 200005